

Kirjoja

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen

Koskettamisen pelko ja autuus

Kinnunen, Taina:

Vahvat yksin, heikot silytyksin. Otteita suomalaisesta kosketuskulttuurista. Kirjapaja, Helsinki, 2013. (236 s.)

Miten suhtautua akateemiseen teokseen, joka tulee iholle? Tämä tapahtuu kuin itsestään, pyytämättä, ja pakottaa pohtimaan asioita yhtä aikaa henkilökohtaisesti ja yhteiskunnallisesti. Millaista on suomalainen koskettaminen? Miten minua on koskettu, miten minä kosketan? Millaista on hyvä ja läsnä oleva kosketus, milloin koskettaminen satuttaa ja työntää ihmiset yhä kauemmas toisistaan? Millainen koskettaminen on sallittua ja mikä tuomittavaa? Taina Kinnusen teosta ”Vahvat yksin, heikot silytyksin” on mahdotonta lukea ilman, että alkaa pohtia omaa tai lähipiirinsä kosketushistoriaa. Kirja alkaa kirjoittajan oman kosketusmaiseman avaamisella sekä tämän asemoimisella suomalaisen tapakulttuuriin. Kinnunen on tarttunut aiheeseen, joka herättää tunteita. Kirja saikin julkaisun yhteydessä vuonna 2013 paljon mediahuomiota. Nähdäkseni tämä osoittaa oivallisesti sen, kuinka keskeinen kysymys koskettaminen tai sen puute on suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kinnusen kirja jakautuu kolmeen pääteemaan: lapsen koskettaminen, kosketus parisuhteessa sekä parantava kosketus. Empiirisenä materiaalina ovat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa kerätyt 56 suomalaista kosketuselämäkertaa, muutama haastattelu sekä 18 yliopisto-opiskelijan Kinnusen kursilla kirjoittamat kosketuselämäkerrat. Valtaosa aineistosta on naisten tuottamaa, mukana on vain seitsemän miehen tarinat. Tästä sukupuolittuneesta aineistosta huolimatta miehet ovat läsnä esitetyissä tulkinnoissa: koskettajina tai koskettettuina. Näin ollen kirjaa ei voi leimata pelkästään naisnäkökulmaiseksi, vaan se kertoo laajemmin koskettamisen historiasta ja muutoksesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen sijaan kirjan tarinat ovat pääsääntöisesti heteronormatiivisia. Kinnunen itse toteaa kirjan alussa voivansa esittää vain rajatun näkemyksen kulttuurisesta kosketusmaisemastamme. Erityisesti hän korostaa, että kirja on

teemoiltaan sellainen kuin se aineiston kosketuselämäkertoissa oli.

Kirja ei ole tyypillinen tieteellinen teos. Se on viitustetty vain niiltä osin kuin tekijä käyttää ajattelunsa ja analyysinsä pohjalla muita tieteellisiä tekstejä ja kullekin käsittelyn alla olevalle ajanjaksolle tyypillisten toimintakehysten ja -periaatteiden avaamista. Lisäksi Kinnunen on haastatellut asiantuntijoita teostaan varten ja viittaa heihin suoraan. Tähän ratkaisuun, jota Kinnunen itse kutsuu ”ota kiinni mistä saat” – menetelmäksi, hän on päätenyt aihepiirin tutkimattomuuden vuoksi. Kokonaiskuvan saamiseksi ilmiöstä, kosketuksesta, on tehtävä läpileikkauksia erilaisista historiallisista ajankuvista, kansainvälisestä kasvatustieteellisestä, lääketieteellisestä ja uskonnollisesta opetuksesta sopivasta kosketuksesta sekä tulkittava eri sukupolvia edustavien kirjoittajien intuijia kosketuselämäkertoja. Kinnusen asettama tutkimustehtävä on haasteellinen ja kirjan kerronta ehkä juuri tästä syystä erittäin polveileva, ajoittain jopa harhailtava. Vertailu eri kulttuurien kosketustapoihin on Kinnusen julkilausuma tavoite. Paikoitellen tulkinnat kuitenkin kärsivät tämän strategian takia, koska suomalaisen yhteiskunnan vertaaminen muiden maiden tilanteisiin tuntuu lähtevän jopa niin kaukaa, että lukijan on välillä vaikea löytää yhtymäkohtia esitetyyn.

Kinnusen kosketuselämäkertoissa piirtyy sukupolvien ero selkeästi esiin. Sotavuosien aikana ja heti niiden jälkeen syntyneet ikäluokat kokivat sodan hiljaisen perinnön elämässään. Usein tämä näkyi erityisesti isän puhumattomuutena. Ylipäätään vanhempien voimavarat menivät arjesta ja jälleenrakennuksen ajasta selviytymiseen, eikä lapsia ollut aika syyllittää ja helliä. Isovanhempien läheisyys muistettiin, mutta samalla muistojen pääpaino oli yksin selviämisesä ja ”kurissa ja nuhteessa” elämisessä. Erilaisista yhteiskunnallisista painolasteista huolimatta myös sotasukupolvi muistaa kokeneensa ainakin ajoittain

hellyydenosoituksia vanhemmiltaan. Nämä harvat tilanteet olivatkin jääneet lapsuusmuistoihin erityisen tarkkoina ja tunnepitoisina hetkinä. Kinnunen ottaa esiin Arvo Ylpön Suomeen 1930-luvulla tuoman uuden hoito-opin, jossa äitejä kehoitettiin imettämään ja ottamaan vauva syliin vain neljän tunnin välein. Vaikka lapsi itkisi tällä välin, häntä ei pitänyt nostaa syliin. Lastenhoito ja äitiys sekä kehollinen ja emotionaalinen suhde lapsen ja vanhemman välillä ovat siis jo pitkään olleet politisoitunut osa yhteiskuntaamme. Arkisen koskettamisen ja hellyyden osoittamisen poliittisuudesta ei vain ole keskusteltu aiemmin tässä laajuudessa. Täten Kinnusen kirja on erittäin merkittävä tien avaus.

Toisenlaisen kuvan lapsuudessa koetusta kosketuksesta ja hellyydestä antavat 1980- ja 1990-luvuilla syntyneet muistelijat. Ylenpalttisesta hellyydestä eivät nämäkään tarinat kerro, mutta perheissä on selkeästi eletty toisin kuin sotavuosien jälkeen. Tämä on opettanut nuorille naisille hellyyden arvon, vaikkeivät he itse olisi lapsena sellaista paljoa saaneet. Osa nuorista naisista haluaa tämän arvon ymmärrettyään muuttaa itseään ja erityisesti suhdettaan kumppaneidensa sekä kenties tulevien lastensa koskettamiseen. Osa taasen hyväksyy oman niukan tapansa koskettaa ja tulla kosketetuksi, samalla selkeästi tunnistaen omat rajansa. Kinnunen toteaaakin: ”Hellyydessä kasvaminen tuottaa hienovaraisen, kosketuksen erilaisia sävyjä ja omia tunteita tunnistavan tajun. Se voi ilmetä kykynä nähdä myös ongelmia kosketuksessa.”

Parisuhteeseen liittyvää kosketusta Kinnunen kirja käsittelee laajasti. Luku lähtee liikkeelle seksuaalitaiteiden kulttuurisesta mallista, jota melko pian aletaan tekstin edessä kyseenalaistaa. Kuinka eroottinen kosketus tai parisuhteeseen liitetty hellyys voisikaan olla aina ja kaikkialla samanlaista. Kinnunen keskusteleekin muun muassa ensimmäisistä eroottisista kosketuksista, pitkän parisuhteen kosketushistoriasta ja kehon rajojen yli huokuvasta läheisyydestä, jossa katse ja jaettu ymmärrys luovat yhteisyyttä ja tunteita ilman fyysistä kosketusta. Krooninen kosketuksen puute sen sijaan saattaa juontaa juurensa parisuhteessa olevien erilaisista lapsuuden kiintymyssuhteista. Kosketushistorioidensa kautta parisuhteeseen on saattanut päätyä kaksi hyvin eri tavoin kosketukselle altista, pelokasta ja antautuvaa henkilöä. Näiden historioiden yhteen saattaminen ei aina tapahdu ristiriidattomasti.

Kinnunen keräämissä tarinoissa ovat läsnä koskettamisen monet ulottuvuudet: satuttava kosketus, väkivalta, epäasiallisen läheisyyden kokemukset sekä aseksuaalisuus. Osa muistelijoista kertoo parisuhdeväkivallasta, joka on saattanut kestää vuosikymmeniä. Suhteesta ei kuitenkaan ole lähdetty ja keskeisimpänä syynä on usein ollut perheen koossapitäminen oman

hyvinvoinnin uhalla. Äärimmäisiä kosketushistorioita edustavat hyväksikäyttöön viittaavat muistot nuorten naisten ja yleensä vanhempien miesten välillä, epäasialliset kosketukset sekä koulukiusaamistilanteet, joissa kohteeksi valikoituneen nuoren kehollista olemusta on sanallisesti ja fyysisesti loukattu. Nämä esimerkit osoittavat, kuinka kosketus on paitsi yksilöiden kehollista politiikkaa, siinä on aina läsnä vahva moraalinen ja eettinen taso. Siksi onkin perin kummallista, ettei koskettamisen poliittisuudesta ole aiemmin kirjoitettu, eikä juurikaan puhuttu. Viimeaikaiset lasten hyväksikäyttöön liittyvät kohut niin Suomessa kuin maailmalla ovat kuitenkin yhä kasvavassa määrin nostaneet kosketuksen poliittisille näyttämöille. Väärinkäytösten yhteydessä rangaistavuus on ehdottomasti ainoa tie. Luettuani Kinnusen kirjan on kuitenkin aiheellista esittää huolestunut kysymys: jos kosketus läpipolitisoidaan, menetetäänkö osa sanattomasta ja iholla koettavaa yhteyttä, joka tekee kosketuksesta niin voimallisen kehollisen olemisen tavan.

Kirjan viimeisessä osiossa keskitytään parantavaan kosketukseen. Koskettavat kehot voivat tulla yhteen harrastuksen parissa, jolloin yhdessä tehdessä syntyy uusia kosketushistorioita. Kehoa myös pitää hoivata ja antaa itse tulla hoivatuksi. Erityisesti ammatillinen kosketus sairaalassa tai muussa hoitotyössä saattaa olla erityisen voimauttavaa potilaan näkökulmasta. Kosketus ei kuitenkaan vaadi välttämättä toista ihmistä. Monet tutkimukset ovat esittäneet lemmikkien silittämisen tuottavan ihmisille hyvää oloa. Koskettamisessa piilevä juju onkin se, että koskettaessaan ihminen tulee myös kosketetuksi. Jos tämä kosketus on haluttu ja kunnioittaa kokijansa kulloisessakin tilanteessa määräytyviä kehollisia rajoja ja rajoitteita, kosketus harvoin on pahaksi ihmiselle. Tätä kosketuksen voimaa Kinnunen kirja avaa oivaltavalla ja mielenkiintoisella tavalla.

Kinnunen kirja takuulla herättää tunteita sekä puolesta että vastaan. Osaan väitteistä ja tulkinnoista on helppo yhtyä, toisinaan herää epäily ovatko asiat näin mustavalkoisia, olemmeko kosketushistorioidemme uhreja. Osaltaan Kinnusen monipolvinen kerronta vastaa rivien välissä näihin kysymyksiin. Kosketusta ja sen voimaa niin hyvässä kuin pahassa on lähes mahdotonta kertoa auki sanoin, eikä kosketus ole mustavalkoinen vaan kirjava ilmiö. Kosketus on myös kehollista politiikkaa. Pohdinnan arvoista on se, kuinka paljon kehollisuus, koskettaminen ja koskettamattomuus vaikuttavat ihmisten jokapäiväisessä arjessa niin työssä, vapaalla kuin kotona. Kuten Kinnunen itse toteaa: ”Ihoon kerrostunut kosketushistoria resonoi kohtaamisissa myös muiden ihmisten kanssa.” (s. 13) Tästä seuraa moninainen kehollisten kosketusten ketju, jota harvoin tulemmekin ajatelleeksi.